

SECURITATEA ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

SECURITY IN BLACK SEA REGION

*Gl (rz) prof.univ.dr. Teodor FRUNZETI**

Rezumat: *Articolul abordează tipologia paradigmei de securitate în Regiunea Mării Negre subliniind faptul că securitatea regională nu este numai o problemă a acestui areal, ci a întregii comunități internaționale, foarte importantă fiind implicarea Uniunii Europene și NATO.*

Evoluția geopolitică și de securitate în zona Mării Negre, poziția geografică a regiunii, riscurile și amenințările existente la adresa stabilității în zonă, elementele ce țin de cooperarea politică, economică și militară sunt aspecte care atrag tot mai mult interesul comunității internaționale, a organizațiilor europene și euroatlantice, generând o abordare mai atentă a problematicii zonei.

Cuvinte-cheie: *mediul de securitate global; coeziunea comunității euroatlantice; Marea Neagră spațiu de convergență; violarea dreptului internațional; politica europeană de vecinătate.*

Abstract: *The article focuses on the typology of security within the Black Sea Region, underlining the fact that regional security is not only an issue of interest to this area, but rather to the whole international community, given the significant roles of European Union and NATO.*

The geopolitical and security evolution in the Black Sea area, the geography of the region, the current risks and threats to stability in the area, the elements pertaining to political, economic, and military cooperation are, all of them, aspects of increasing interest to the international community and to European and Euro-Atlantic organizations, resulting in a more careful approach of the issues in this region.

Keywords: *global security environment; cohesion of Euro-Atlantic community; Black Sea convergence space; international law violation; European neighborhood policy.*

1. Introducere

În contextul volatilității mediului de securitate global, a impredictibilității

* Universitatea „Titu Maiorescu”, București; Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România și Președintele Secției de Științe Militare din Academia Oamenilor de Știință din România, E-mail: tfrunzeti@gmail.com

evoluției unor riscuri și amenințări, importanța și consistența problematicii securității din regiunea Mării Negre capătă o importanță crescută pentru securitatea europeană în mod special și pentru cea globală în general.

Este importantă, de asemenea, tipologia abordării paradigmei de securitate în această zonă: dacă până în urmă cu doar câțiva ani abordarea se referea în principal la implicarea statelor din regiune, în spiritul principiului de *regional ownership*, acum abordarea este comprehensivă, având în vedere apartenența mai multor state din regiune, inclusiv România, la NATO și UE.

Din această perspectivă, prezenta abordare reflectă coeziunea comunității euroatlantice și își propune să reliefeze necesitatea consolidării relației transatlantice. În era globalizării este firească promovarea unor soluții multilaterale, bazate pe valori și principii împărtășite, așa cum sunt cele pe care se fundamentează, de exemplu, NATO și UE și mai puțin a soluțiilor naționale sau chiar a celor bilaterale.

Securitatea regională este nu numai o problemă a statelor aparținând strict unui anume areal, ci este o problemă ce privește întreaga comunitate internațională, mai ales atunci când conflictele evoluează violent, spre război, fie el intra sau interstatal. Contextul internațional actual este deosebit de complex, caracterizat de transformări globale semnificative, în care puterile în ascensiune și cele revizioniste testează capacitatea de rezistență a lumii occidentale iar formele hibride de autoritarism sunt în creștere.

În proximitatea României, acțiunile militare din Ucraina reprezintă o provocare directă și foarte violentă la adresa bazelor juridice și teritoriale ale securității spațiului european.¹

În acest context, apartenența la NATO, alături de apartenența la Uniunea Europeană și de parteneriatul strategic cu SUA reprezintă coordonatele fundamentale ale politicii noastre externe și de securitate.

Consolidarea profilului României în NATO și UE reprezintă o prioritate esențială și o componentă a securității țării noastre în această perioadă, o linie de conduită specifică bunei guvernări, ce vizează o apropiere cât mai mare, chiar o identificare a deciziilor politice cu orizontul așteptărilor concetățenilor noștri.

La doisprezece ani de la aderarea la NATO și la nouă ani de la aderarea la UE, țara noastră trebuie să își consolideze credibilitatea strategică. Într-o zonă caracterizată de coliziunea intereselor strategice și într-o perioadă marcată de modificări geopolitice rapide, credibilitatea reprezintă o valoare națională importantă în relația cu aliații și partenerii noștri, cât și cu propriii noștri concetățeni.

¹ Remarks by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the National Library of Romania, Bucharest, 26.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130415.htm?selectedLocale=en, accesat la 31.05.2016.

Credibilitatea României ca națiune depinde de mai mulți factori: continuitatea în promovarea unei politici orientată Euro-Atlantic cu impact durabil, pe termen lung; predictibilitatea în asumarea deciziilor de politică externă și internă și în definirea intereselor naționale și a obiectivelor strategice ce decurg din ele; transparență în definirea politicilor publice și în alocarea resurselor necesare implementării lor.

Aflându-se la confluența a două culturi și religii universale, cea europeană creștină și cea islamică, și a mai multor familii de popoare, Marea Neagră este un spațiu atât de convergență cât și de coliziune a intereselor țărilor riverane, dar și a diverșilor actori internaționali². Evoluția geopolitică și de securitate în zona Mării Negre, poziția geografică a regiunii, riscurile și amenințările existente la adresa stabilității în zonă, elementele ce țin de cooperarea politică, economică și militară sunt aspecte care atrag tot mai mult interesul comunității internaționale, a organizațiilor europene și euroatlantice, generând o abordare mai atentă a problematicii zonei.

Începutul secolului XXI a conferit acestui spațiu, în contextul noilor realități geopolitice și geostrategice euroatlantice, mai ales ca urmare a extinderii NATO și a Uniunii Europene, caracteristicile unui spațiu de proximitate al NATO și UE. Aderarea României și Bulgariei la NATO în 2004 și apoi la Uniunea Europeană în 2007 au fost momente de referință în extinderea democrației vest-europene la granițele bazinului Mării Negre, punctul de întâlnire a trei spații de securitate: Europa, Rusia și Orientul Mijlociu.

Situarea regiunii la frontierele NATO și UE, dar și a Orientului Mijlociu, existența unor probleme nerezolvate cum sunt conflictele deschise și cele înghețate, criminalitatea transfrontalieră, deficitul democratic, dar și prezența unor importante resurse energetice de interes pentru Europa au sporit importanța strategică a zonei Mării Negre pentru securitatea europeană și chiar cea globală.

Schimbarea de optică în abordarea problemei securității în zona Mării Negre a fost determinată de atentatele teroriste din 11 septembrie 2001. Lupta împotriva terorismului a devenit atunci noua provocare a statelor, iar marile puteri ale lumii au realizat cât de importantă este promovarea regimurilor democratice, a statului de drept, a drepturilor și libertăților omului, precum și dezvoltarea economică durabilă. De asemenea, extinderea NATO și UE până în această zonă, concomitant cu extinderea similară, în Nordul continentului, la Marea Baltică, au impus o nouă viziune strategică asupra noilor vecinătăți. Astăzi, ne confruntăm cu o mult mai mare diversitate de riscuri și amenințări, mai virulente, mai insidioase și generate

² Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută cu prilejul deschiderii Programului „*Securitate în regiunea Mării Negre. Provocări comune, viitor sustenabil*”, 31.05. 2016, valabil la www.presidency.ro/ro/media/discursuri, accesat la 03.06.2016.

mai apropiate geografic: războiul hibrid din Ucraina, terorismul internațional, mai brutal, dar și mai insidios ca niciodată, amenințări la adresa securității energetice a Europei, atacuri cibernetice și fluxul masiv de migranți care din 2015 se îndreaptă spre Europa. Toate aceste provocări trebuie abordate urgent și pentru toate trebuie găsite soluții³.

În mod semnificativ, ne confruntăm cu amenințări strategice din două direcții în același timp. Pe de o parte, Rusia a devenit tot mai amenințătoare și agresivă⁴, violând dreptul internațional și suveranitatea Ucrainei prin anexarea ilegală a Crimeii și destabilizarea estului acestei țări, respectiv regiunile Donețk și Luhansk a căror autoproclamată independență o susține. Pe de altă parte, instabilitatea și violența din Orientul Mijlociu (în special războiul din Siria), precum și din Nordul Africii (în special din Libia) amenință să se răspândească în Europa sub forma terorismului, mai ales sub steagul Daesh/ISIS și sub forma migrației scăpate de sub control. Deoarece România se află la intersecția acestor două amenințări ele constituie o realitate ce trebuie abordată cu realism.

În zona Mării Negre existența unor state neconsolidate, cu slabă capacitate administrativă, cu sărăcie și disparități economice, cu un fenomen al corupției deloc de neglijat și rețele active ale criminalității organizate determină reconsiderarea poziției NATO și UE față de politica de securitate în regiune. Extinderea NATO și UE până în această regiune și mai ales aspirațiile globale ale acestor organizații determină ieșirea Mării Negre din conul de umbră al periferiei Europei și afirmarea unei noi realități geopolitice, de interfață cu alte zone: Asia Centrală, Orientul Mijlociu și Marea Mediterană.

Mediul de securitate din zona extinsă a Mării Negre se definește prin: complexitate și eterogenitate; existența nu numai a unor riscuri, ci a unor adevărate pericole regionale la adresa securității zonei; absența unor soluții politice consistente la conflictele deschise și la cele înghețate; existența și manifestarea unor interese și viziuni diferite privind securitatea regională; existența unor riscuri transfrontaliere.

În ultimul deceniu, mediul de securitate în regiunea Mării Negre a fost supus unei serii de transformări datorate în principal: extinderii NATO și UE; dezvoltării relațiilor de cooperare dintre țările riverane; dinamicii accentuate a evoluțiilor politice și de securitate ale țărilor din regiune. În acest context, imediat după

³ Speech by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the Atlantic Club of Bulgaria Conference on Black Sea Security, Sofia, Bulgaria, 22.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130340htm?selectedLocale=en, accesat la 06.06.2016.

⁴ Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută în cadrul Conferinței „Romania's Security Leadership in South East Europe”, 03.06.2016, valabil la www.presidency.ro/ro/media/discursuri, accesat la 06.06.2016.

sfârșitul Războiului Rece au fost inițiate o gamă largă de forme de cooperare între statele din regiunea Mării Negre. Astfel, există: structuri de cooperare instituționalizată (de exemplu, Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră); structuri non-instituționalizate (de exemplu, Procesul de Cooperare Sud-Est European); inițiative (cum ar fi, Euroregiunea Mării Negre). Totuși, deși în această regiune există multe astfel de forme de cooperare, ele nu au fost concepute într-o viziune integrată. Ca atare, multe au rămas doar la stadiul de proiect și bune intenții.

Cu toate acestea, printre trăsăturile definitorii ale cooperării regionale în zona Mării Negre se află următoarele:

- diversitatea formelor de cooperare politico-economică, politico-militară și socio-economică;
- instituționalizarea unor structuri interguvernamentale (de exemplu, Organizația de Cooperare Economică de la Marea Neagră) și interparlamentare de cooperare (de exemplu, Adunarea Parlamentară pentru Cooperare Economică la Marea Neagră);
- multitudinea actorilor statali și nonstatali implicați în cooperarea din această zonă (statele riverane mării Negre, Albania, Armenia, Moldova, Azerbaidjan, Grecia și Serbia și Muntenegru, SUA, UE, OSCE, Organizații ale societății civile);
- urmărirea unor obiective complexe (dezvoltare durabilă, stabilitate, pace, întărirea încrederii și a securității regionale).

În zonă, s-au constituit o serie de structuri de cooperare multilaterală între statele riverane Mării Negre și nu numai. În acest sens, amintim: Organizația de Cooperare Economică de la Marea Neagră (OCEMN); Adunarea Parlamentară pentru cooperare Economică la Marea Neagră (APCEMN); Procesul de Cooperare a Statelor Sud-Est Europene (SEECF); Consiliul Cooperării Regionale (RCC); Centrul Regional SECI pentru Combaterea Infraționalității Transfrontaliere.

Toate aceste forme de cooperare regională și inițiative materializează intenția de a permite statelor riverane Mării Negre să caute împreună cele mai adecvate căi pentru a asigura cea mai bună gestionare a acestui bazin și, în același timp, să răspundă nevoilor lor specifice, contribuind astfel la asigurarea păcii, stabilității și dezvoltării socio-economice a regiunii.

Din punctul de vedere al țării noastre, riscurile, amenințările dar și oportunitățile din regiunea Mării Negre pot fi abordate similar celor din Regiunea Mării Mediterane și respectiv din Regiunea Mării Baltice. Prin urmare, poate fi configurată o viziune comună, o viziune care să reunească Europa de Sud-Est, Marea Neagră, Caucazul și Marea Mediterană, pe dimensiunea sudică a securității europene și respectiv Regiunea Mării Negre și Marea Baltică pe dimensiunea estică

a acesteia. Această abordare ar trebui să se concentreze asupra dezvoltării economice, a securizării rutelor de transport energetic, susținută de eforturile de consolidare a democrației în regiune și furnizării de asistență statelor partenere pentru implementarea și consolidarea statului de drept și a societății civile, la care trebuie să se adauge eforturile consacrate consolidării securității regionale, incluzând soluționarea conflictelor înghețate sau mai puțin înghețate, combaterea criminalității organizate transfrontaliere și a migrației ilegale.

De asemenea, această viziune trebuie corelată cu inițiativele deja existente ale NATO și UE. Aici, pe de o parte, trebuie să avem în vedere o asistență mai consistentă decât cea oferită până acum prin Parteneriatul Estic și respectiv Uniunea pentru Mediterana, cele două dimensiuni regionale ale Politicii Europene de Vecinătate, inițiate de Uniunea Europeană.

Politica europeană de vecinătate a fost elaborată în 2004 pentru a preveni apariția unor noi linii de diviziune, așa cum au existat în timpul Războiului Rece între Est și Vest, între Uniunea Europeană, extinsă și vecinii săi și pentru a consolida prosperitatea, stabilitatea și securitatea tuturor. Această politică este bazată pe valorile pe care le împărtășesc statele membre ale Uniunii, adică democrația, pe supremația legii și pe respectul pentru drepturile omului și se aplică celor mai apropiați vecini ai UE.

Prin intermediul Politicii europene de vecinătate, Uniunea Europeană oferă vecinilor săi o relație privilegiată, care se bazează pe un angajament reciproc în favoarea valorilor comune (democrație și drepturile omului, statul de drept, buna guvernare, economia liberă de piață și dezvoltarea sustenabilă)⁵. Politica europeană de vecinătate sprijină coordonarea politică și aprofundarea integrării economice, mobilitatea sporită și contactele între persoane. Nivelul de ambiție al acestei relații depinde însă de măsura în care aceste valori sunt împărtășite de fiecare din cele 16 națiuni participante în parte, fiind, deci, strict individualizată.

Planurile de acțiune stabilite în cadrul Politicii europene de vecinătate reflectă, în egală măsură, atât nevoile, interesele și capacitățile UE cât și ale fiecărui partener în mod individual și personalizat. Prin obiectivele stabilite pentru fiecare plan în parte se urmărește dezvoltarea unor societăți democratice, echitabile, care să promoveze incluziunea socială și integrarea economică și să îmbunătățească circulația transfrontalieră a persoanelor.

Parteneriatul estic a fost conceput spre a da un plus de consistență relațiilor UE cu majoritatea vecinilor săi cu șase state aflate la frontiera sa estică sau în proximitatea acesteia: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina. După cum se poate constata, rezultatele concrete de până acum ale

⁵ Cf. www.eeas.europa.eu/about-us/index_en.htm, accesat la 01.06.2016.

Politiciile europene de vecinătate nu sunt deloc spectaculoase, amenințările externe la adresa securității statelor partenere și propriile lor vulnerabilități interne agravându-se, în general, de la adoptarea acestei inițiative, acum doisprezece ani.

De aceea, un obiectiv esențial trebuie să fie creșterea eficacității și eficienței Politicii europene de vecinătate, prin implicarea mai strânsă a statelor membre în definirea și punerea în aplicare a politicii în țările partenere vizate de politica de vecinătate. Vor trebui introduse o serie de noi metode de lucru, inclusiv abolirea tradiționalului pachet anual de rapoarte pentru fiecare țară. Raportarea va trebui să fie mai bine adaptată specificului și calendarului de lucru proprii fiecărei relații în parte. Politica europeană de vecinătate va trebui să utilizeze resursele financiare disponibile într-un mod mai flexibil, astfel încât UE să poată reacționa mai rapid la noile provocări ce vor apărea în zona sa de vecinătate. În acest efort vor trebui implicați mai activ și responsabil societatea civilă și partenerii sociali, inclusiv reprezentanții organizațiilor de tineret.

Cele două componente regionale, Parteneriatul estic și Uniunea pentru Mediterana vor trebui consolidate, în conformitate cu angajamentele asumate la summitul de la Riga al UE de anul trecut. Statele partenere ar trebui să aibă un rol mai important și mai activ în definirea propriilor lor priorități, inclusiv în domeniul politic, trebuind lăsată deschisă opțiunea atragerii de noi parteneri, mai ales în cadrul Parteneriatului estic, din afara actualei zone de vecinătate, așa cum este ea definită în prezent, spre a găsi soluții mai eficiente pentru provocările emergente.

Evident, pentru țara noastră revizuirea Politicii europene de vecinătate este o oportunitate care trebuie valorificată, pe de o parte pentru stimularea cooperării economice cu statele din Parteneriatul estic și în primul rând cu Republica Moldova, iar în al doilea rând pentru consolidarea stabilității și securității regionale și combaterea amenințărilor transfrontaliere.

În plus, acționând în acest fel, putem păstra unitatea și viziunea valorilor europene, adică libertate, democrație, dreptate socială, respectarea drepturilor fundamentale ale omului. La rândul lor, aceste valori sunt fundamente solide pentru încrederea reciprocă, transparență, dezvoltare socială și umană sustenabilă spre beneficiul tuturor țărilor din regiune și a cetățenilor lor.

Angajamentul României de a furniza securitate în regiune, de a susține procesele de stabilizare, reformă, democratizare și integrare în zonă, de a promova o Europă sigură, liberă și prosperă nu doar în interiorul NATO și Uniunii Europene, ci și în vecinătatea acestora este o responsabilitate deopotrivă morală și pragmatică pe care ne-o asumăm fără tăgadă. Alături de aliații și partenerii noștri, România își oferă resursele de cunoaștere cât și pe cele umane și materiale pentru a contribui la restaurarea securității regionale bazate pe dreptul internațional și la asigurarea sustenabilității statelor din regiunea Mării Negre.

BIBLIOGRAFIE

Remarks by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the National Library of Romania, Bucharest, 26.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130415.htm?selectedLocale=en

Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută cu prilejul deschiderii Programului „*Securitate în regiunea Mării Negre. Provocări comune, viitor sustenabil*”, 31.05. 2016, valabil la www.presidency.ro/ro/media/discursuri

Speech by NATO Deputy Secretary General Ambassador Alexander Vershbow at the Atlantic Club of Bulgaria Conference on Black Sea Security, Sofia, Bulgaria, 22.04.2016, valabil la www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_130340htm?selectedLocale=en

Alocuțiunea Președintelui României, domnul Klaus Iohannis, susținută în cadrul Conferinței „*Romania’s Security Leadership in South East Europe*”, 03.06.2016, valabil la [www.presidency.ro/ro/media-discursuri](http://www.presidency.ro/ro/media/discursuri)

www.eeas.europa.eu/about-us/index_en.htm